

Mokytojai sėmėsi Laisvės kovų istorijos dėstymo patirties

Lapkričio 27 dieną Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga surengė seminarą istorijos ir pilietiškumo ugdymo mokytojams „Lietuvos laisvės kovų istorija: sausi faktai ar gyvos istorijos pavyzdys?“ Iš Kauno, Kauno rajono, Radviliškio, Šiaulių ir kitų Lietuvos miestų ir rajonų suvažiavusius mokytojus pasveikino LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė. Ji pakvietė seminarą pradėti valseybėmis himnu, kurį giedoti paprašė LPKTS garbės pirmininką Antaną Lukšą. Sugiedojo „Tautiška giesmė“ A. Lukšą mokytojams palinkėjo išminties, ištvėrmės ir sėkmės atsakingame darbe.

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas pabrėžė, kad toks seminaras neatsitiktinai rengiamas LPKTS salėje – mūsų organizacija vienija buvusius tremtinius ir politinius kalinius, sovietų ištremtus, bet grįžusius į Tėvynę. G. Rutkauskas papasakojo apie Švietimo ir mokslo ministerijos organizuojamą komisiją dėl Lietuvos laisvės kovų istorijos dėstymo, kuri parengs programas, metodikas.

Mokytojus pasveikinusi Seimo narė, TS-LKD PKTF pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė pabrėžė istorijos žinojimo svarbą.

Seminare dalyvavo ir partizaninio karo rekonstruktoriai, VŠĮ „Patriotai“ atstovai Tomas ir Kęstutis, per kavos pertraukėlę mieliai bendravę su mokytojais, demonstravę ne tik partizaniškas uniformas, bet ir ginklus, rašomąją mašinėlę – tai, kuo galima sudominti moksleivius Laisvės kovų istorijos pamokose.

Pilietinės iniciatyvos „Partizanų takais“ vadovas Tomas Kazulėnas pasakojo, kad tokio seminaro idėja sklاندė jau kurį laiką – suburti mokytojus, pakviesti

ekspertus, pasidalinti žiniomis, patirtimis, gerąją praktika, diskutuoti, kaip sudominti jaunimą Laisvės kovų istorija.

Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktorius, istorijos mokytojas ekspertas Vidmantas Vitkauskas kalbėjo tema „Laisvės kovų istorijos mokymo integravimo galimybės į kitas formalaus ugdymo ir neformaliojo švietimo dalykų programas“. Dabartinį Laisvės kovų istorijos kursą, kuris integruotas į pilietiškumo ugdymo, o ne į istorijos programą, jis pavadino paradoksu. Ir patarė į Laisvės kovų istorijos dėstymą žiūrėti kaip į tautinių, patriotinių vertybių ugdymą. Apžvelgė knygas, kurias galima naudoti Laisvės kovų istorijos pamokose, filmus, partizanų dainas, muziejus. Patarė daugiau dėmesio skirti neformaliajam ugdymui ir, be abejo, naudoti šiuolaikines technologijas – šiuolaikiškai pateikta medžiaga vaikams priimtinesnė.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vyriausiojo specialisto, humanitarinių mokslų daktaro Dariaus Juodžio pranešimo tema: „Partizaninės kovos rekonstrukcija – istorijos pažinimo būdas“. Pataręs atidžiai rinktis istorijos liudininkus, nes dabar atsiranda ir tokiais prisistatančiųjų, istorikas pasakojo apie partizaninio karo rekonstrukcijas, kautynių inscenizavimą, partizanų uniformas, dokumentus ir kita. Dalyvavimas kautynių inscenizacijose – bet kokiu oru, bet kokiomis sąlygomis – ne tik sudomina jaunimą, bet ir priartina prie istorijos, skatina pasidomėti partizanų ginkluote, įsigilinti į gyvenimą miške, bunkeriuose. D. Juodis kritikavo tuos rekonstruktorius, kurie nesiekia autentikos, pavyzdžiui, apsirengia dabartinėmis karių uni-

formomis, naudoja motociklus ir t.t. Tai kelia nepasitikėjimą.

Tomas Kazulėnas, dalyvavęs ne tik projekte „Misiija Sibiras“, bet ir su vienminčiais suorganizavęs dar penkias ekspedicijas į lietuvių tremties vietas, pristatė pilietinę iniciatyvą „Partizanų takais“. Jis džiaugėsi, kad 2013 metais pradėta akcija „Uždek žvakutę savo krašto partizanams“ sėkmingai tęsiasi ir kasmet įtraukia naujų dalyvių. T. Kazulėnas papasakojo apie gruodžio viduryje pradėsią veikti interneto svetainę partizanutakais.lt, kurioje bus interaktyvus Lietuvos žemėlapis su partizanų kautynių, žūties, atstatytų ir neatstatytų bunkerių vietomis bei žygių partizanų takais pėsčiomis bei išvykų automobiliais maršrutais. Žemėlapius bus galima išspausdinti, juos matyti išmaniaisiais telefonais. Bus įmanoma ir virtuali kelionė. Pi-

lietinės iniciatyvos sumanytojai tikisi, kad jaunimui tai bus įdomu ir patrauklu.
(keliamoji 2 psl.)

Visada būkim tikrais lietuviais

Lapkričio 25-osios popietė Kauno įgulos karininkų ramovėje buvo skirta 1918 metų Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarui dr. Jonui Basanavičiui atminti.

Renginys buvo pradėtas kiek neįprastu Lietuvos himno atlikimu. Ramovėje eksponuojama instaliacija „Tautiška giesmė“, susidedanti iš himno žakardiniu audimu išreikštos garso spektrograminės analizės juostos, kuri lazerių iliuminacijos ir dinaminės instaliacijos pagalba „pjauna“ vaizdą esamuoju momentu, t.y. žiūrovas turi galimybę girdėti ir stebėti kokybinius garso pokyčius. Gražų koncertą dovanavo Kauno Jono Basanavičiaus gimnazijos vokalinis instrumentinis ansamblis „Nona“, vadovaujamas muzikos mokytojos metodininkės Dianos Burkauskienės.

Susirinkusiuosius į konferenciją svei-

kino LR Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė (ji yra jos iniciatorė ir globėja), Seimo narys Emanuelis Zingeris, LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė, padovanojusi moksleiviams knygų jų gimnazijos bibliotekai.

Su nuoskauda prisimintas Seimo atmetas „Laisvės“ premijos skyrimas pirmajam atkurtos Nepriklausomos Lietuvos vadovui prof. Vytautui Landsbergiui. O juk, kaip sakė prof. Ona Voverienė, Lietuvai labiausiai nusipelnę yra trys valstybininkai: pirmas – Lietuvos valstybę suvienijęs Karalius Mindaugas, antras – Nepriklausomybę paskelbęs dr. Jonas Basanavičius ir trečias – Nepriklausomybę atkūręs prof. Vytautas Landsbergis, kuriam, mūsų gėdai, Sausio 13-ąją nebus įteikta „Laisvės“ premija.

Signatarui dr. J. Basanavičiui skirtai konferencijai ruošėsi įvairūs praneš-

jai. Profesorė Ona Voverienė labai įtaigiai priminė svarbius jo gyvenimo ir veiklos faktus. Visas pranešimas

išspausdintas savaitraštyje „Tremtinys“ Nr. 44 (1162).
(keliamoji 8 psl.)

Peržengę tautos supratimo ribas

Taip kai kuriose valstybėse įvardijami nepageidaujamų rašytojų kūriniai, skleidžiantys kitokią, nei valstybėje išgalėjusi, ideologiją. Kas skleidžia valstybinę ideologiją, yra aišku. Pirmiausia tai svarbūs valstybės veikėjai, kalbantys tautai. Juos seka paklusnūs partneriai rašytojai, sklindantys knygos, kino filmai. Šitaip formuojamos „valdiškos“ žmonių supratimo ribos. Kai ši nuostata pasklinda po visą šalį, įsiterpti kitaminčiui tampa sunku.

Žana Ranaitė, žydaitė, išgelbėta lietuvių, vėliau įvykdžiusi daug žygių vokiečių kariuomenės širdyje – štabuose, kalėjusi Stalino lageriuose, parašė knygos rankraštį. Tačiau Izraelio leidyklos atsisakė ją išleisti. Nes knyga „buvo peržengusi tautos supratimo ribas“. Kas tai? Ogi „per daug meilės lietuviams“. To valstybinėje jų ideologijoje nebuvo numatyta. Siūlė pakoreguoti. Principinga rašytoja nesutiko ir atvyko į Lietuvą. Kreipėsi į „Švyturio“ vyriausiąjį redaktorių Juozą Baušį. Tas susidomėjo ir netrukus žurnalo lėšomis išleido romaną: Žana Ranaitė-Černienė. „Neįtikėtina tiesa“. Švyturys, 1994. Vėliau tą knygą išleido ir anglų kalba: Jeanne Ran-Tcharnyi „The unbelievable truth“. Romanas pasklido po visą pasaulį. Štai toks šių žmonių indėlis į Lietuvos ir žydų istoriją.

Lietuvoje „tautos supratimo riba“ taipogi valdžios nubrėžta – žydas turi būti tik geras. Realiame gyvenime jokiaje tautoje to nebūna. Atsiranda dvasinių iškrypėlių, kurie sutepa balčiausios tautos sielą. Dėl nubrėžtos ribos rašytojas nebegali parašyti gyvo, įtikinamo romano. Gal todėl jų ir nerašo, saugodami nukraujavusios tautos ramybę. Bet ar tai ramybė? Ne, kol šis klausimas uždarytas keliomis spynomis, jis gyvas ir šnabžda, ir cypia.

Pasinaudosi 2015 metų rugsėjo 24 dienos Virginijaus Savukyno LRT laida „Aktualijų studija“. Čia jau viskas nuspręsta, niekas nebesiginčija, viskas aišku, niekam neleidžiama net cypelti. Tikrai bjaurinamasi lietuvių galvažudžių veiksmis. „Žydo kaimynas, norėdamas pasigriebti žydo turtą, nueina, nužudo ir pasiima jo turtą.“ Negaliu būti tų laikų liudininku, per mažas buvau, kaime gyvenau, bet man atrodo, jog žudė ne kaimynai, bet buvo sudarytos komandos, kurių sąrašai yra išlikę.

Seimo narys Emanuelis Zingeris pagėdino mūsų tautą, kad blogai atgailauja, kad

vokiečiai tai daro geriau (turtum mūsų kaltė tokia pati), kad paskutinių žudymų šioje žemėje nebuvo nuo kryžiuočių laikų. Ne, tai buvo dar vakar – sunaikintas visas valstybės aparatas, net iki seniūno. Buvo areštuojami, kankinami, tremiami geriausi mūsų valstybės žmonės. Per vieną naktį buvo susodinta ir ištremta 30 tūkstančių geriausių kaimynų, mokytojų, šaulių šeimų. Kelių amžių nusikaltimas, nepriylgstantis net Rusijos imperijos okupacijos šimtmečio nusikaltimams. „Gerai, kad atsirado išvaduojuojas ir nutraukė bolševikų kruviną puotą,“ – džiaugėsi vokiečių sulaukę žmonės. Jie manė sulaukę 1914 metų vokiečių. Ne, tai buvo kitas vokiečių.

Tauta, neseniai tapusi valstybe, šokiruota, sugluminta, pažeminta, pasimetusi, pritrinkusi keršto... Kas didžiausias kaltininkas? Žinoma, tai jau iš tamsiųjų Viduramžių, aišku – žydai. Hitleris savo tautą jau įtikinęs, kad žydai kalti dėl Pirmojo pasaulinio karo pralaimėjimo. O mūsų tamsią, dar prisimenančią baudžiąvą, liaudį paprasta įtikinti. Juoba kad pagalbinės medžiagos buvo nemaža. Ką reiškė vien mūsų tautos budelio Sniečkaus štabo sąrašas. Mes per 20 metų prisiauginom protų, bet jie buvo pirmučiausia sunaikinti. Vien 30 tūkstančių ištremtųjų turėjo gimines, kaimynus, pakako pasekėjų, keršytojų. Radijas, laikraščiai, parodos dirbo savo juodą darbą, ir jiems sekėsi. Tais laikais izoliuotoje vietovėje formuoti bjaurią nuomonę nebuvo sunku.

Visų okupantų taktika – priešinti nuskriaustas mažumas su valstybe, duodant postų, privilegijų, lengvatų, o svarbiausia – ginklų. Lietuviai priėmė baisiausią dovaną. Vargas prisidėjusiems prie stipriojo ir priėmusiems šias dovanas. Jos atsiliepia per kelias kartas. Vienokias ar kitokias dovanas tą metų priėmė visos pusės, tai ir sukėlė nesibaigiančius kerštus.

Mes viešai išsakysime visai tautai žinomą tiesą – lietuviai 1941 metais keršijo žydams už bolševikmetį. Tai yra juoda apgailėtina tiesa. Turtas? Tikrai jis buvo grobstomas, kaip visada persuirutes. Bet jis buvo grobstomas ir mūsų, tremtinių. Vėliau sužinojome, kad mes dar buvome vagonuose stotyje, o kaimynai jau „tvarkė“ mūsų sodybas. Tai irgi apgailėtina tiesa.

Neklijuokime šlykštaus vardo visai tautai, nes tai buvo tik nuomonė, nes veiksmų

ėmėsi tik labai maža tautos dalis. Šiame didžiuliam tvaikė atsirado šviesuoliai, kurie, rizikuodami sava gyvybe, gelbėjo kitų gyvybes. Ir tokių buvo ne mažai. Visa tauta pasipriešino naujam okupantui, neidama į nusikalstamos SS gretas, prarasdama Hitlerio pasitikėjimą ir pasmerkimą po jo įsivaizduojamos pergalės prieš visą pasaulį.

O tas šlykštus vardas ėmė skliti iš užjurių pajutus mūsų Atgimimo judesius: „Žydšaudžių tauta neverta nepriklausomybės“, „Vadinamieji partizanai – tai besislapstantys nusikaltėliai, vengiantys nusipelnytą atsakomybę“.

Mums tai buvo labai pavojinga. Reikėjo rasti atsakymus. Bandėme rasti paneigimų, rašėme, teisinomės. Aš, vaikystės ir paauglystės metais gyvenęs kaime, mačiau tikrą tiesą. Regėjau einančius bernelius į mišką ginti Tėvynės ir tragiškus jų likimus. Neigiau skleidžiamą šmeižtą iš užjurių. Parašiau romaną „Karklų rožės“, Alma litera, 1999, „Gražiai numirusiems mūsų apylinkės bernams“. Čia pagrūmojau šmeižikams pagal mūsų tautos skirtą posakį „Ne aš vienas vogiau, ir dėdė vogė“. Neperdėjau, rašiau teisybę labai atsargiai, tik konstatuodamas, nevaizduodamas veiksmų. Tokia buvo ano meto vienintelė galima gynyba, palaikoma valstybės (leidyklai suteikta parama).

Nepatikėsite, kas atsitiko vėliau, biurokratijai nubrėžus „tautos supratimo ribas“. Tapau „izgojumi“, LRT pašalino pjesę „Verksmo vieta“ pagal mano romaną (Žemaitės literatūros premija). Neleido išleisti „Karklų rožių“ antros lėidos, primenant mūsų kareivėliams anksčiau kovotą varganą karą su tuo pačiu priešu. Žinoma, praėjus 15 metų, leidžiant antrą leidimą, korekcija buvo reikalinga. 50 metų vergijos, vienintelis kovų romanas ir tas apšlapintas. Tamsuoliai! Literatūrą, knygą, rašytojus deginate. Dar pridursiu. Tai gal neskubėk padėti tėvynei, nesikarščiuok, ateis laikas, būsi pats apšlapintas tos pačios tėvynės? Ne, nenusivilk, dirbk, teisybė ne taip greitai ateina.

O kokie mūsų santykiai su žydais? Nebereikia mūsų taikyti. Mano karta jau senai esame susitaikę. Mes esame atsivėrę ir išsikalbėję net su pokario tardytojais ir jiems atleidę. Mes dirbome kartu, supratome vienodai mūsų laikotarpį ir valdžios melagystes. Žinojome ir gėrėjomės žydų anekdotais.

Paskutinius anekdotus išgirdavome mūsų instituto „partorgo“ Kimo Josifovičiaus kabinete. O kai atėjo laikas jiems išvažiuoti, mes susėdavome prie kuklaus stalo ir įtekdavome lietuviškas dovanėles. Gaudavome laiškus.

O mano vaikajau nebesuranta kadaise buvusios problemos tarp mūsų. Važinėja į Paryžių pas gerus draugus, o tie atvažiuoja vasarai pas juos į Vilnių. Tik gerai vaikus paklausinėjus, tarp kitko pamini: „Jie abu iš Vilniaus, Julius – lietuvis, Mišlėlė – žydė, kalba lietuviškai, bet moka po keturias kalbas“. Tautybė vaikams nebesvarbi. Juos jungia architektūra ir Vilnius.

Nebereikia mūsų taikyti, mes susitaikę. To, ko nepadarėme mes, jau spėjusi pasenti karta, padarė mūsų vaikai ir vaikaičiai.

Nebe mūsų jėgoms priversti mūsų vaikus ir vaikaičius mušti į krūtinę ir atgailauti, jie to nedarys, nes nebesupranta. Tą gali padaryti tik gera literatūra.

Tuščią darbą daro komisijos, vadovaujamos politikų, ieškančių kaltų nesenoje istorijoje. Jais niekas netiki, net jie patys.

Bereikalingi pasenusių pažiūrų filosofų, profesorių, politikų kolektyviniai laišukai, jie atsilikę nuo esamo laiko ir nutolę nuo jaunimo dvasios. Paklauskite savo vaikų, vaikaičių, jei turite. Jeigu neturite, patylėkite. Pavarykite savo laikrodžius į 21 amžių. Nenaudokite savo garbingų vardų menkiems dalykams, pakirmiję vaisiai patys nukrenta.

Vokiečių rašytojas ir filosofas Novalis rašė: „Istorijoje išlieka tik tai, ką parašė poetai“.

Meskite, tamsuoliai, valdę literatūrą, pasitelkę artefaktą – tuščiaavidurę Lietuvos rašytojų sąjungą. Laisvoje šalyje taip nedaroma. Duokite rašytojams laisvę, jie tegali išgelbėti žmonių sielas.

JAV apie vergiją yra parašyti du genialūs, tačiau prieštaringi romanai, iki šiolei gerbiami ir skaitomi: Harriet Bitcher Stowe „Uncle Toms Cabin“ („Dėdės Tomo trobelė“) ir Margaret Mitchel „Gone with the wind“ („Vėjo nublokšti“). Tai jie atlieka svarbiausią sielų gelbėjimo darbą.

Ne veltui JAV ambasadorius Johnas Teftas per kurjerį man į namus atsiuntė padėką už romaną „Karklų rožės“. Mat kaip ten gerbia rašytojus!

Kada Dievas mano šalį apšvies?

Ričardas KALYTIS

Mokytojai sėmėsi Laisvės kovų istorijos dėstymo patirties

(atkelta iš 1 psl.)

Patirtimi dalijosi Raseinių rajono Ariogalos gimnazijos istorijos mokytojas Andrius Bautronis. Jis pabrėžė, kad paminklai, Trispalvės – tai tylūs valstybės simboliai, kurie atlieka labai didelį darbą. Priminė, kad nereikia mokinių versti mokytis istorijos, reikia pasikalbėti ir į ekskursijas vežtis norinčiuosius į jas vykti. A. Bautronis pasakojo apie partizanų archyvo suradimą, pažintinio tako Daugėlišio miške įrengimą, bunkerio atstatymą, moksleivių dalyvavimą šiuose darbuose ir istorinės vietos reikšmę dabartiniame gyvenime ir jaunimo ugdyme. Patarė, jei gyvenamoje apylinkėje yra atmintinų vietų, jas įamžinti, prižiūrėti, lankyti kartu su mokiniais. Taip įskiepytume jaunimui žmogiškumą, patriotiškumą.

Praktinę kūrybinę seminaro dalį vedė Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos lektorius, grafikos dizaineris Jonas Liugaila.

Seimo narys Liutauras Kazlavickas sakė, kad Laisvės kovų istorija siejama su pilietiškumo ugdymu todėl, kad žadintų vertybinius pasirinkimus, rodytų meilės artimui ir Tėvynei pavyzdžius. L. Kazlavickas džiaugėsi valstybėje atsirandančia politine valia finansuoti pažintinių takų įrengimą, stiprinti rezistencijos ir tremties muziejus. Jis pabrėžė, kad svarbu pasinaudoti tuo, kas jau yra – muziejais, knygomis, renginiais, tai priklauso nuo mokytojo kompetencijos ir pasirengimo.

Seminaro pabaigoje norintieji galėjo aplankyti Kauno tremties ir rezistencijos muziejų.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga dėkoja pilietinės iniciatyvos „Partizanų takais“ vadovui Tomui Kazulėnui už pagalbą organizuojant seminarą, Seimo nariams Liutaurui Kazlavickui – už iniciatyvą, Vincėi Vaidevutei Margevičienei – už patarimus ir komunikacinę paramą, Rokui Sinkevičiui – už pravestą ekskursiją, VšĮ „Patriotai“ partizaninių kovų rekonstruktoriams Tomui ir Kęstučiui – už ekspoziciją, Kauno pedagogų kvalifikacijos kėlimo centrui – už bendradarbiavimą. Taip pat dėkoja seminaro lektoriams ir dalyviams.

Vesta MILERIENĖ

„Laisvės“ premija sukėlė triskart persivertėlių paniką

*Ir bijo jie. Ir bijo jie. Ir bijo.
Bijo viršūnė apačios,
bijo apačia viršūnės.
Bijo vienas visų,
visi – vieno.
Bijo jaunas seno, bijo
senas jauno.
Bijo vaikas tėvo, bijo
tėvas vaiko.*

*Valdininkas bijo pavaldinio,
o pavaldinys – viršininko.
Visi jie kas nors ko nors bijo...*

Taip apie sovietus rašė didysis mūsų tautos dainius Bernardas Brazdžionis. Atrodė, kad šios eilės jau negrįžtamai tapo istorija, priminsiančia niūrią Lietuvos egzistensiją 20 amžiaus antrojoje pusėje. Deja, tiesa anksčiau ar vėliau išryškėja... Būtent tai pamatėme besibaigiant 2015 metų rudenį – Lietuva skaičiuoja jau 26 atkurtos nepriklausomybės metus, tačiau praeitis kaip sunkus balastas neleidžia kvėpuoti laisvės oru visa krūtine. Tas balastas – vadinamieji „socialdemokratai“, arba, tiksliau tariant, triskart persivertėliai

„socdemai“. Iš Sovietų sąjungos komunistų partijos pasidare „nacionaline“ Lietuvos kompartija, į nepriklausomos Lietuvos gyvenimo traukinį įsibrovo „Lietuvos darbo demokratinės partijos“ vardu galiausiai išsigimė į „Lietuvos socialdemokratų partiją“ – milijonierių ir turtuolių partiją, su tikrąja socialdemokratija turinčia bendro tik tiek, kiek rašoma jos pavadinime. (Gal dėl šio paradokso prigijo trumpinys „socdemas“ – tai tarsi koks „komsorgas“ analogas.) Liūdina, bet didelė Lietuvos žmonių dalis buvo taip užsikrėtę „homo sovieticus“ bacila, kad ir tuomet nesuvokė pavojaus, kokį kelia triskart persivertėliai, ir šiandien į reitingų viršūnes kelia kaip tik „socdemus“. O iškėlę koneveikia Lietuvos nepriklausomybę, neva ji kalta, kad ir skurdo neatsikratėme, ir jaunimas emigruoja iš šalies, ir algos per mažos, ir t. t.

Šių metų „Laisvės“ premijos skyrimo batalijos tarsi nu-

kėlė į nepriklausomybės atkurimo laikus, kai Sąjūdžio idėjų pakylėta tauta ėjo į Baltijos kelią, plikomis rankomis stėjo prieš sovietų tankus Vilniuje Konarskio gatvėje, prie televizijos bokšto, prie Parlamento, budėjo Sitkūnuose, Jurgiuose ir visur, kur pakvietė Sąjūdis Lietuvą. O Lietuvos vadovu tuo metu jau buvo Vytautas Landsbergis. (Gal aš klystu, bet manyčiau, kad viešojoje politinėje arenoje V. Landsbergis pirmą kartą kaip lyderis sužibo po 1988 metų rugsėjo 28 dienos garsiojo „bananų balius“ Vilniuje įvykių, kai su V. Petkevičiumi kalbėjo rytojaus dieną įvykusiame protesto mitinge.)

Tačiau pasijutome nukelti tuos laikus blogąja prasme – vėl padvelkė komunistinės napykantos tvaiku, kuris Sąjūdžio laikais nuodijo orą nuolatiniams pasityčiojimais iš nepriklausomybės siekių, iš Sąjūdžio lyderių, iš tautinio idealizmo. Jokia paslaptis, kad visam šiam šmeižto paradui vadova-

vo triskart persivertėliai (tiesa, tuo metu jų virsmas dar tik vyko). O kad jie taip aktyviai, kaip puolė V. Landsbergi, būtų dalyvavę atkuriant nepriklausomos Lietuvos politinį ir ekonominį gyvenimą! Šiandien tikrai būtų kur kas daugiau ir socialinio teisingumo, ir pasitikėjimo politikais. Bet triskart persivertėliai kaip alkanivilkai puolė į prichvatizacijos kovą (kuri dažnai sutapdavo su kriminalinių elementų turinčiais kruvinais konfliktais, matyt, turto visiems neužteko?), nepaleisdami iš rankų politinės galios, nes tik ji galėjo garantuoti sėkmingą prichvatizacijos eigą. Paskui, žinoma, ta politinė galia buvo reikalinga išsaugoti prichvatizacijos vaisius. O dar vėliau atėjo vadinamieji europiniai pinigai... Juos šįkart teko dalintis su Kremliaus proteguojamomis „darbiečių“, „tvarkiečių“ ir dar balažino, kokių buvusių ir būsimų „iečių“ „partijomis“. Kaip žinome iš istorijos, komunistai,

besidalindami svetimą gerą, galiausiai nuvaro bet kokią šalią į žlugimą – taip ir socdemai jau seniai būtų pribaugę nespėjusių ant kojų tvirtai atsistoti nepriklausomą Lietuvą, jeigu ne dešiniojos jėgos su savo „križių premjerai“, atitraukiančios valstybę nuo bankroto prarajos.

Ir še tau – 2015-ųjų „Laisvės“ premiją pasiūlyta skirti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo vadovui Vytautui Landsbergiui. „Matj tvoju! – nusikeikė ne vienas buvęs kompartijos narys. – Juk tai reikėtų pripažinti, kad jis buvo ir yra teišus, o mes buvome ir esame parazitai, kuriems nepriklausoma Lietuva tėra aruodas nekvailoms pelėms. Nė už ką!“

Tiesos dėlei, reikia priminti, kad Gediminas Kirkilas balsavo už tai, jog „Laisvės“ premija būtų skirta Vytautui Landsbergiui. Vienintelis iš viso socdemų sambūrio. Bet tai išimtis, patvirtinanti taisyklę. **Gintaras MARKEVIČIUS**

Ar išsigando Turkija? O gal Rusija?

Satyriniuose puslapiuose pasirodė karikatūra, kurioje pavaizduotas Turkijos prezidentas Recepas Tayyipas Erdoganas, aiškinantis Rusijos prezidentui Vladimirui Putinui paprastą tiesą – jeigu atsuksi pasauliui užpakalį, tai bet koks smūgis teks į nugarą... Jeigu kas nesupratote sąmojo, priminsiu, ką Rusijos prezidentas pasakė, sužinojęs, kad Turkija numušė rusų bombonešį, iškridusį į Turkijos (iš tikrųjų – NATO) teritoriją – „tai dūris mums į nugarą“.

Daugybę kartų pažeidinėjusi NATO ir Aljansui nepriklausančių Vakarų šalių oro erdvę ir teritorinius vandenis (kai kada ir teritoriją), Rusija galų gale gavo per nagus – turkai nupylė rusų bombonešį, kuris nereagavo į turkų naikintuvų pilotų perspėjimus keisti kursą ir palikti Turkijos oro erdvę. Pasauliui užgniaužė kvapą... Tiksliau, iš siaubo sustabarėjo visi neakivaizdininkai Rusijos gerbėjai ir neišma-

nėliai – kaip dabar bus, juk Rusija tokia didelė, o Turkija – maža? Net karikatūra pasirodė: stovi rusiška meška prieš turkišką kalakutą – ką man dabar su tavimi daryti?

Tačiau tiesos šioje karikatūroje ir baimėje tėra tiek, kiek neišmanome apie tarptautinę padėtį. Visų pirma, Rusija reikalą turi ne su Turkija, bet su NATO blokui priklausančia valstybe, o tai padėti keičia iš esmės, ir Putinas tai supranta. Nėgana to, susirūpinti tenka Putinui – NATO kantrybė baigėsi ir bet kokie Aljansui priklausančių valstybių oro, vandens ir sausumos teritorijos pažeidėjimai nebus toleruojami. Kaip sakoma, tai ir reikėjo įrodyti. Ir netgi tuo atveju, jeigu Turkija nepriklausytų NATO, Rusijai nebūtų lengva – visų pirma Rusija neturi sausumos sienos su Turkija, o rusų Juodosios jūros laivynas, karinių specialistų vertinimu, neprilygsta Turkijos karo laivynui. Bet svarbiausia yra tai,

kad Turkija kontroliuoja Bosforo sąsiaurį, kuris yra pagrindinė Rusijos arterija, tiekiant ginklus ir visa kita į Siriją, kurioje rusų karinė aviacija bombarduoja B. Asado priešininikus. Kas kas, bet prarasti galimybę naudotis šiuo sąsiauriu rusai tikrai neketina.

Bet kaip Putinui dabar išsukti uodegą ir neprarasti autoriteto mulkinamos liaudies akyse? Belieka piktintis, kalbėti apie „dūrį į nugarą“, skelbti ekonomines sankcijas Turkijai ir pan. Tačiau atidžiau pasižiūrėjus neįmanoma neatkreipti dėmesio į tai, kad labai jau nedidelis tas pasipiktinimo triukšmas (nėra ką lyginti, pavyzdžiui, su Kremliaus kelta isterija, kai estai demontavo sovietinio kario statulą Taline), o bet kokia propaganda skirta „vietiniam vartojimui“.

Beje, apie sankcijas: kad ir kaip norėtų, Kremlius negali kirsti šakos, ant kurios pats sėdi – juk Turkija yra vienas didžiausių „Gazprom“ dujų

vartotojų, kurio gąsdinimais, kad „atjungsime dujas“ nepaveiksi – turkai turi kaimynus, kurie ir dujų, ir naftos mielai parduos už normalią kainą. O štai „Gazpromui“ Turkija – antra po Vokietijos... Kaip sakoma, negi šausi sau į koją? Kita sritis, kur Rusija norėtų, bet negali kasti, yra statybų sektorius: daug turkų statybų bendrovių dirba Rusijoje, bet ir rusai Turkijoje stato – ir ne bet ką, o atominę elektrinę. Nutrauk šiuos statybų kontraktus ir „Rosatom“, statantis elektrinę, atsidurs ant bankroto ribos, o štai turkų statybininkai darbo ras kitur (kaip ir elektrinei pabaigti – ir taip netrūks ta norinčių tame dalyvauti užsienio statybos bendrovių). Belieka Kremliui raginti rusus nevažiuoti turistauti į Turkiją. O tai kur važiuoti – į Krymą? Bet kad ten šalta ir... tamsu. Na, dar galima uždrausti turkiškų daržovių importą – rusų liaudis įpratus prie nepritekliaus, o pasiturintys rusai (ku-

rių šalyje tėra keli procentai) jų išsigys kitais kanalais. Bet ir darbstūs turkų žemdirbiai ras išeitį. Žodžiu, niekaip neišeina nubauti Turkiją nepakenkiant sau.

Vis dėlto naudos rusai išpešė – prisidengdami šiuo incidentu jie dislokavo Sirijoje priešlėktuvinės gynybos raketų kompleksą. Galima pagalvoti, kad jos saugos rusus Sirijoje – bet juk rusams niekas Sirijoje iš oro negrasina, jei tik ji (Rusija) nepažeidžia Turkijos oro erdvės. Vadinas, rusai šias raketas skiria JAV vadovaujamos koalicijos, kovojančios prieš ISIS oro antskrydžiais, lėktuvams. Tokį Rusijos žingsnį galima vertinti kaip analogišką Chruščiovo bandymą 1962 metais dislokuoti Kuboje vidutinio nuotolio balistines raketas, nukreiptas prieš JAV. Tuomet tik per plauką buvo išvengta Trečiojo pasaulinio. Neatrodė, kad Maskva pasimokė iš istorijos. **Gintaras MARKEVIČIUS**

Andrius Kubilius. Šios valdžios laivelis pradeda skęsti

Seimo opozicijos lyderis Andrius Kubilius penktadienio „Žinių radijo“ laidoje „Opozicija“ pareiškė, kad valstybės vidaus politiniame gyvenime trūksta solidumo, o vidaus reikalų ministro Sauliaus Skvernelio atsistatydinimo pareiškimas gali reikšti, kad šios valdžios laivelis skęsta. „Man tokie du dalykai per šią savaitę ryškėja – vienas, tai kiek su-

smulkėjęs yra valstybės vidaus politikos gyvenimas. Vienoje pusėje – valdantieji, nesutinkantys skirti „Laisvės“ premijos profesoriumi V. Landsbergiui, kitoje pusėje – drama, kai ministras kažkaip ne taip pasikalba su Seimo pirmininke telefonu, Seimo pirmininkė supyksta, garsiai pareiškia, kad ji su tuo nesitalkystys, tada ministras deda pareiškimą ant

stalo, tuomet sukyla banga remiančių ministrą, šis susijaudinęs skaito visus laiškus, tada galvoja, kad gal ir neatsistatydins, gal premjeras jį atkalbės. Matome daug tokio Vodevilio, groteskinės dramos elementų, o tai rodo, kad trūksta solidumo“, – komentavo paskutiniuosius įvykius opozicijos lyderis.

Pasak A. Kubiliaus, jei ministras S. Skvernelis galvoja,

kad toje krizėje nėra kažkuo nusižengęs, tai vis tiek – ministro postas yra atsakingas ir mėtų pareiškimais dėl to, kad kažkas pakritikavo, tikrai neturėtų būti verta. „O jeigu padarė pareiškimą, tai tas pareiškimas neturėtų tapti visuotinio gailėsčių sukūlimo instrumentu“, – sakė opozicijos lyderis.

Pirmadienį, paskutinę lapkričio dieną, paaiškėjo, kad

S. Skvernelis lieka ministro poste, nes premjeras nesutiko patenkinti jo pareiškimo dėl atsistatydinimo. Žinoma, tai nereikia, kad „šios valdžios laivelis“ pradės sėkmingai plaukti – geriausiu atveju jis toliau dreifuos iki naujų Seimo rinkimų kitų metų rudenį.

Pagal TS-LKD informaciją parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Nepriklausomybės liepsnelė

Birutei NEDZINSKIENEI, Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarei, atminti 60-mečio jubiliejaus proga

Birutė Nedzinskienė gimė 1955 metų gruodžio 5 dieną žinomame lietuvių tremties centre – Komijos Intoje. Su ja susipažinau 1988 metais Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinėje grupėje. Kai buvo nutarta dėl posėdžių protokolavimo, ji pasiūlė būti sekretore. Kadangi buvo baigusi Vilniaus universitete lituanistiką, jos norui pritarta. Sąjūdžio grupė buvo labai darbšti, rinkdavosi po darbo ir iki išnaktų diskutuodavo apie: demokratiją, ekologiją, atominės energetikos grėsmę, istorinę atmintį, represijas, politinius svaržymus. Dažnai posėdžiai nebuvo griežtai reglamentuoti. Kartais net padriki. Prisimenu, kad kėliau mintį apie tuometinės valdžios pasityčiojimą iš tremčių, nes stalinizmo aukoms atminti pasirinko gegužės 22-ąją – Zigmo Angariečio sušaudymo dieną. Juk jis pats buvo aršus komunistas, ketvirtame dešimtmetyje prisidėjo net prie Lietuvos komunistų represijų Rusijoje. Šiai minčiai visi pritarė. Kilo nuomonė, kad tokia diena galėtų būti birželio 14-oji – pirmoji 1941 metų masinių trėmimų diena. Tarėmės, kad reiktų įkurti tremtinių organizaciją. Birutė ypač akcentavo būtinybę iš liudininkų surinkti atsiminimus, sukaupti juos ateities kartoms. Tai ji pabrėžė, kai susirinkome netoli Kauno pilies po to, kai radome užrakintas Architektų namų duris, nors dėl šių rūmų pasinaudojimo buvo suderinta, o po mėnesio pakartojo jau šiuose architektų rūmuose, steigiamajame „Tremtinio“ klubo suvažiavime.

Prie pilies paklausė, ar gali mane pasiūlyti į kuriamos organizacijos iniciatyvinę grupę, ar nebijau. Nusišypsojęs sutikau. „Tremtinio“ klube suradome galimybę turėti etatų. Ji perėjo iš turimos darbovietės ir 1989–1990 metais buvo Lietuvos tremtinių sąjungos (taip buvo pervardintas klubas) Literatūrinio istorinio skyriaus vadove, subūrė didelį talkininkų būrį, kurie visoje Lietuvoje rinko prisiminimus. Daug kas dalijosi atsiminimais laikraštyje „Tremtinys“, kurio redkolegijos nare buvo Birutė.

Rūpinosi ir socialiniais reikalais. Išgyveno, kad tarp negrįžusiųjų į Lietuvą yra nusigėrusių ar kitaip degradavusių, turinčių dvasiškai ar fiziškai neigalių atžalų. Teko guosti, kad tokių ir čia yra, raminau, kad visus priimsime, kurie norės. Gal todėl Parlamente iš pradžių pasirinko nuolatinę Sveikatos apsaugos ir sociali-

LR Aukščiausiosios Tarybos pirmoji sesija. Pirmoje eilėje centre – Birutė Nedzinskienė

nių reikalų komisiją. Vėliau frakcijos sprendimu perėjo į Ekonomikos komisiją.

Laikiau ją nuolat degančia Nepriklausomybės liepsnele. Todėl negalėjau nepastebėti jos dvasinės metamorfozės.

Kai buvo svarstoma Užsienio reikalų komisijos pirmininko kandidatūra, Birutė priėjusi man priminė: „Prisimink, kas trėmė tavo tėvus“. Kandidatais buvo minimos E. Zingerio ir J. Paleckio pavardės. Pastarojo tėvas 1940-aisiais važiuo parsivežti Stalino „saulės“.

Prieš antrąjį rinkimų į Aukščiausiąją Tarybą turą Birutė piktinosi pasiūlymu atsiminti raudonųjų katorgų rekordininko Balio Gajausko Tremtinių sąjungos rėmimą mainais už atsimtąjį oponento Raimundo Kašausko kandidatūrą.

Kai aš abejočiau įstatymo „Dėl bendravesių su KGB deputatų“ tikslingumu, teisėtumu ir sumaišties galimumu, ji paklausė: „Ar jūs pats nesusijęs su tuo reikalu?“

Kai buvo surinkti parašai dėl Prezidento institucijos įvedimo, Birutė sudejavo: „Suskaldyti dešinieji!“ Nesuprato, kad, sumažėjus pavojui, formavosi naujoji parlamentinė dauguma: dalis idealistų pasirinko materialų pagrindą.

Pakito sąvokos „kairieji“ ir „dešinieji“. Kadangi okupanto santvarka, grįsta marksizmuleninizmu, buvo kairioji, tai visas Sąjūdis buvo laikomas dešiniu. Aukščiausiąją Tarybą sudarė daugiausia Sąjūdžio remti deputatai, kurie ir buvo laikomi dešiniaisiais. Kiti, nors ir nepasiskelbė opozicija, buvo laikomi kairiaisiais. Iš esmės Sovietų sąjunga tik vadinosi marksistine-leninine. Jos ekonomika buvo grindžiama valstybiniu kapitalizmu, o valdymo forma – diktatūra. Stiprėjant Lietuvos valstybingumui reikėjo pertvarkyti ūkį, kad jis taptų konkurencingas kiek galima plačiau pasaulyje,

kad savo produkciją galėtume mainyti į aukščiausio lygio pasaulinę produkciją. Turėjo kisti ir žmonių santykiai. Deputatai skirstėsi į grupes, pavadintas frakcijomis, kurios ieškojo reformos kelių. Vieni perspektyvą matė „stiprioje rankoje“ – daug galių turinčiame vadove, kiti – kolektyviniame mąstyme. Reikėjo ieškoti optimalių (tinkamiausių) būdų, kaip užpildyti išdą ir jį paskirstyti. O tai yra veikla tarp politinės kairės ir dešinės, kurios pradėjo formuotis Aukščiausiojoje Taryboje.

Šioje situacijoje galima išvelgti jos pasimetimą, blaškymąsi, kitų asmenų įtaką. Iš kovingos antikagiebištos tapo bendravusiųjų su KGB užtarėja. Girdėjau, kad dėl tokio Birutės pasikeitimo rinkėjai skambinėjo jos mamai ir įžeidinėjo. Galima numanyti, kad jai atrodė, jog tai paankstino mamos mirtį.

Mane nustebino ypač prieštaranga Birutės paskutinė publikacija (ji nedaug rašė) laikraštyje „Respublika“ „Kas sustabdys KGB smagratį“. Jame reiškia užuojautą bendravusiesiems su KGB. Supratau, rašė prieštaraudama mano skelbiamam „Voratinkliui“, bet lyg kerštaudama pateikė du KGB slapyvardžius asmenų, dirbančių užsienio reikalų sistemoje. Ir gynė, ir puolė. Primenu, kad prieš balsavimą įstatymo „Dėl deputatų bendravimo su KGB“ aš per mikrofoną pareiškiau: „Pamąstykite, ar mes nekovojuame su tais, kuriuos mums pakišo specialiosios prieš tarnybos. Mes teisingai neišravėsime, o ravėsime tuos, kuriuos mums pakiš“.

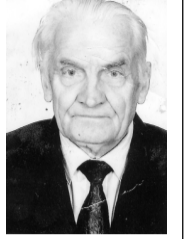
Jautėsi, kad ji pavargo. Kasdieninė įtampa nuo mirties iki pergalės, galvoju, ne tik ją veikė. Bet Lietuvos nepriklausomybės liepsnelė joje neužgeso, – tik supleveno. Tebūna jos atminimas šviesus.

Povilas VARANAUSKAS,
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras

Sveikiname

Garbingo 85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusį 1948 metų Krasnojarsko sr. Dauro rajono tremtinį **Joną SEREIKĮ**.

Linkime stiprios sveikatos, prasmingų ir ilgų gyvenimo metų, Dievo palaimos.

Nuoširdžiai sveikiname garbingą jubiliejų švenčiančius LPKTS Rokiškio filialo narius:

85-ąjį – Aldoną STOČKUVIENĘ,

75-ąjį – Aldoną BUROKAITE-PAKETŪRIENĘ,

60-ąjį – Reginą MOTIEJŪNAITĘ-ŽEKIENĘ.

Linkime sveikatos, visų svajonių išsipildymo ir Švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas

85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Tauragės filialo narį Vytautą KAZAKEVIČIŪ.

*Tegul širdies dosnumas neišsenka,
Veide negęsta šypsena šilta.*

*Lai laimė ir sėkmė Tau tiesia ranką
ir niekad neapleidžia sveikata.*

**Žmona, vaikai su šeimomis,
LPKTS Tauragės filialas**

Buvusį Permės sr. Kudymkaro rajono tremtinį **Vladimirą DĖRENDEJEVĄ**, aktyvų LPKTS Kauno filialo narį, sveikiname **60-ojo** jubiliejaus proga.

Linkime geros sveikatos ir neblėstančios energijos, šviesių, laimingų dienų...

LPKTS Kauno filialas

Antroji knyga „Tremties vaikai“ – jau greitai

Kai 2012 metais LPKTS išleista pirmoji knyga „Tremties vaikai“ pasiekė skaitytojus, buvo nutarta vėliau išleisti ir antrąją jos dalį. Šių metų viduryje apie tai paskelbėme „Tremtinys“. Tremties vaikų, norinčių papasakoti savo šeimos istoriją, atsirado labai daug. Pasisekė užrašyti beveik 100 graudžių istorijų, surinkti apie 700 unikalių tremties nuotraukų. Viską sudėjus galėjo išeiti apie 1000 puslapių knyga. Tad ryžomės išleisti dvi – antrąją ir trečiąją „Tremties vaikai“ knygas. Antroji skaityto-

ją pasiekė 2016 metų vasarį, o trečioji – rudenį. Pirmiau išleistoje knygoje papasakosime apie vyresnio amžiaus mūsų herojus, žinomus žmones, taip pat knygos leidybai paaukojusiuosius.

Dar kartą vertėtų padėkoti aukotojams. Iš visos Lietuvos kampelių jų buvo net 70, taip pat LPKTS Jonavos, Kėdainių filialai, spaustuvė „Morkūnas ir Ko“.

Tad iki susitikimo pristatant naująją knygą! Jo metu pagerbsime knygos herojus, aukotojus ir visus, prisidėjusius prie jos gimimo.

„Tremtinio“ inf.

Rūpinamės sveikata

LPKTS Ukmergės filialo valdyba antrus metus vykdo sveikatingumo programą, nors finansavimo iš projekto negavome, rankų nenuleidžiame. Lapkričio 18 dieną sukvietėme buvusius tremtinius ir visus norinčiuosius išklausti švietėjiškos paskaitos apie onkologines ligas, jų priežastis, gydymą.

Ukmergės filialo pirmininkės Aldonos Kalesnikienės iniciatyva Ukmergėje lankėsi Tomas Vilūnas – natūraliosios medicinos sveikatos centro „Vilcacora“ vadovas iš Šiaulių.

Jis daug ir įdomiai pasakojo apie centro susikūrimą, teikiamą pagalbą ir paslaugas.

Pasaulio Sveikatos centro duomenimis, dėl švietimo stokos Lietuva pirmąją onkologinių ligų skaičiumi. Dėl nesveikos mitybos daugiausiai sergama skrandžio, storosios žarnos onkologinėmis ligomis. Onkologinėmis ligomis taip pat susergama dėl vaistinės intoksikacijos.

Paskaitoje išgirdome daug vertingos informacijos, sužinojome apie šiuolaikinius diagnostikos ir onkologinių ligų gydymo būdus.

Tamara REINGARDTIENĖ,
LPKTS Ukmergės filialo valdybos narė

Sauja Lietuvos žemės...

Marijampolės šv. Arkan-gelo Mykolo globos namuose gyvenanti Laisvės kovų dalyvė Nelė Gustaitytė-Šalčiuvienė jau įpusėjo devintą dešimtį. Negalinti vaikščioti, tačiau dienas praleidžianti su pieštuku rankose: rašo atsiminimus apie šeimos likimą, savo ryšius su partizanais. Džiaugiasi, kad namų vadovė Stasė Požerskienė, pažįstama dar nuo Sąjūdžio pradžios, ją supranta ir padeda, sudarė geras gyvenimos sąlygas. Labiausiai dėkojanti Dievui, kad suteikė tokį sunkų, bet ilgą ir prasmingą gyvenimą. Neseniai išleido eilėraščių knygelę „Gyvenimo pakopos“. Juos rašė nuo jaunystės, dar talkindama partizanams, vėliau lageriuose, bando eiliuoti net ir dabar. Tikisi parašyti ir išleisti antrąją, atsiminimų knygą. Ją pavadins „Išpažintis“... Tik skundžiasi, kad dėl prasto regėjimo sunku sudėti vietose kablelius, kartais mintys nuklysta į skaudžias dienas...

Gustaičiai gyveno Bukonių kaime, Igliskėlių valsčiuje, Marijampolės apskrityje. Visi buvo ilgaamžiai. Kažkada Vladas Gustaitis (1895–1991) mokėsi Veiverių mokytojų seminarijoje, tik jos nebaigė. Susirgus tėvui, turėjo grįžti ūkininkauti. 1927 metais vedė Anelę Lakickaitę (1901–1997), ji buvo iš pavyzdingos ūkininko šeimos. Skaityti ji mokėjo tik iš maldaknygės, o jos brolis Antanas buvo net Marijampolės gimnazijos direktorius. Sako, senieji Gustaičiai norėjo labiau išsilavinusios marčios, tačiau nusileido, kai sūnus gavo didelį krautį.

Apylinkėje nebuvo upės ar ežero, tik gražūs ūkininkų laukai. Žemės keturiuose sklypuose jie turėjo apie 40 hektarų, vienas – miškelis ir durpynas. Šeimoje augo devyni vaikai: keturi sūnūs ir penkios dukterys. Sako, gandras jų sodybą aplankydamas kas dveji-treji metai, tarsi pagal grafiką. Gyvendami pasiturinčiai, Gustaičiai stengėsi visus vaikus išmokyti: gabesnius leido į gimnaziją, kitus – įsigyti specialybę. Deja, 1936 metais sudegė gyvenamasis namas. Močiutė Viktorija išvyko gyventi pas dukrą, palikdama sūnų su marčia šeiminkauti. Tad prasidėjo nauji rūpesčiai, tačiau per keturis mėnesius Gustaičių sodyboje iškilo mūrinis namas.

Sako, jų ūkyje buvo labai produktyvios karvės, net atsi-vežtos iš Danijos. Apsilankydavo kontrolierius iš Žemės ūkio rūmų. Kad nereikėtų kasdien pieno vežioti į pieninę, sodyboje Vladas Gustaitis įrengė seperavimo punktą, supirkinėję pieną ir iš kaimynų. Taip gy-

veno iki 1940 metų...

Naujoji valdžia atėmė dalį žemės, joje įkurdino žmogų, kuris nenorėjo jos dirbti, o tik ganė duotą arklį. Mieste pasirodė pajuokos objektais tapę rusų karininkai ir jų žmonos. Prasidėjo areštai, kaltinimai žmonių išnaudojimu, patriotine veikla. Įkalino Anelės Gustaitienės brolių Antaną Lakiūną, jos pusbrolius mokytojus Miliauskus. Iki tol Gustaičiai samdė žmones darbu prie separatoriaus, auklė vaikams prižiūrėti ir piemenuką. Dabar beliko du vaikinukai Juozas Jauniškis ir Vincas Šukevičius, kuriuos jie priėmė gyventi ir augino kaip savo vaikus, net dviratlį jiems nupirko. Paskui karas, gyvenimas „prie vokiečio“, žiaurus okupanto sugrižimas. 1942 metais gimė dukrelė Birutė.

Artėjant frontui, Gustaičiai pasidėmė viską, kas tilpo į du kelionei pritaikytus vežimus, viename įsirengė brezentu dengtą pastogę, vedėsi dvi karves, dar panorą kartu vykti augintinis Juozas Šukevičius, ir pasileido į Vakarus. Apsistoję Vokietijoje prie sienos, Flixtimaer'e, tikėdamiesi, kad rusų armija neperžengs sienos. Nelė mokėjo vokiškai, bendravo su kariais, kurie keikė Hitlerį, kad sugriovė Vokietiją.

Deja, frontas artėjo, pabėgėlių kolonai reikėjo traukti tolyn. Prasidėjo bombardavimai, skraidė daug lėktuvų. Atėjęs žiemai, bėglius įdarbino miško darbuose, jauni vyrai jau buvo paimti kasti apkasų. Taip slinko sunkios traukimosi į nežinią dienos. 1945 metų pavasarį netoli Berlyno pabėgėlius apsupo rusų kareiviai. Teko grįžti atgal... Atėmė vežimus, turtą ir įkurdino pabėgėlių stovykloje. Baigėsi karas, tada susodino juos į traukinį ir pro Varšuvą atvežė į stovyklą prie Gardino. Po kurio laiko paleido, bėgliai atsirado Vilniuje, atvažiavo į Kauną, susirado giminačius Rainius. Sužinojo, kad karininkas, dėdienės vyras, areštuotas, o jos brolis Sergiejus Staniškis subūrė vyrus priešintis okupantams. Šeimos nariai išsiskirstė: Nelė gyveno pas tetėną Igną Jonyną Netiškampyje prie Liudvinavo, kiti – pas dėdę Juozą Gustaičių kaime. Tėvas nuėjo apsižiūrėti savo sodybos. Juose gyveno valsčiaus partorgas Ruzgaitis su seserimi ir vaikais. Gal bijodami partizanų, užleido Gustaičiams vieną kambarį, kuriame atsikėlė tėvai su Eugenijum ir Birute. Taip prasidėjo išbarstytos šeimos gyvenimas. Deja, 1948 metų gegužės 22 dieną jie buvo ištremti į Sibirą.

Kita mūsų pasakojimo dalis – Nelės Gustaitytės-Šalčiuvienės (gimusios 1928 metais) atsiminimų epizodai apie ryšius su partizanais, okupantų teismus ir sovietinius lagerius.

„Visada žinojau, kad mūsų giminės kraujo turėjo Lietuvos karo aviacijos vadas, brigados generolas Antanas Gustaitis (1898–1941), aviakonstruktorius, lėktuvų ANBO kūrėjas. Gimęs Obelinės kaime, Sasnavos valsčiuje. Sovietinių okupantų suimtas, išvežtas į Maskvą ir nuteistas mirties bausme.

Mokiausi Marijampolės mokytojų seminarijoje šiandien tai aukštesnioji pedagoginė mokykla. Tada, pradėjo mane įtarinėti dėl ryšių su partizanais. Aplink sukiojos daug šnipų ir mestai žinojome. Kartą vienas jų pasiūlė man paskaityti knygą J. Petruičio „Kaip jie mus sušaudė“ ir „Čekistų naguose“. Pasakiau, kad tokių neskaitau.

Buvo paskutinė mokslo diena prieš pavasario atostogas. Partizanai dieną atėjo į seminariją, išsikvietė partorgą mokinį Labanauską ir jį nušovė. Bėgdami Gedimino gatve prie mokyklos sutiko dar vieną „komunizmo kūrėją“. Nušovė ir ją. Seminarijoje kilo panika, prasidėjo tardymai. Įtarė, kad partizanai išsikvietė mano draugė Julytę, kurios brolis buvo išėjęs į mišką. Tą vakarą ją areštavo.

Su seserimi Milda atostogauti išvažiavome į kaimą. Kitą dieną sodybą apsupo būrys enkavėdistų ir stribų. Mudvi areštavo. Seserį tą pačią dieną paleido, o mane uždarė į NKVD būstinę. Mat kratos metu pas mane rado užšifruotą raštelį. Ten buvo daug areštuotųjų, nakčiai suguldė net koridoriuje. Čia susitikau su mokslo drauge Julte. Buvome naivios. Pasitarė nutarėme tylėti, bet jei bus proga, tariamai sutikti su jais bendradarbiauti, kad tik galėtume patekti pas partizanus. Taip ir buvo: mane paleido, o aš turėjau jiems pranešinėti, palikdama raštelį miesto sode, po suoliuku.

Parėjau namo, buvo prieš pat šv. Velykas, Didysis Penktadienis. Pas mus atėjo partizanai baigti įrengti bunkerį. Jiems viską papasakojau apie suėmimą ir pasižadėjimą, paprašiau jų nesirodyti, nes gali mane sekti. Po poros savaitių, negavę iš manęs žinių, jau Marijampolėje atėjo mane areštuoti. Teisinausi, kad per mažai laiko buvo ką nors sužinoti ir pranešti, bet būtinai parašysiu. Kai jie išėjo, privalėjau slapstytis. Tą naktį nakvojau pas auklėtoją Juodikienę, susiradau Tauro apygardos Kęstučio rinktinės vadą Kazimierą

Tauro apygardos rinktinė vadai (iš kairės): Vytautas Gavėnas-Vampyras, Juozas Lukša-Skirmantas, Jonas Aleščikas-Rymantas, Kazimieras Grebliukas-Sakalas. Šunskų miškas, 1947 metai

Grebliką-Sakalą. Jis nukreipė mane į Kazio Pinktvartos-Dešinio kuopą. Išsikalbėjome su vadu apie gyvenimą, pasipriešinimą, išdavystes ir užpuolimus. Pažadėjau surengti susitikimą su Sakalu. Dešinys išmokė mane naudotis ginklu, kaip veikti, jei susiduri su priešu. Prisiečiau, kad niekada ir niekam neišduosiu ką matysiu ir girdėsiu. Pasirinkau Karalaitės slapyvardį.

Apsigaubę baltais apsiaustais, su ginklais rankose išėjome per Palias. Pas eiguilį Dabulevičių praleidome visą dieną, kitą vakarą išėjome į susitikimą su Kazimieru Grebliuku-Sakalu. Prie pat Palių gyveno mano teta Montvilienė. Užsukome pas ją. Pusbrolis Juozas Montvila mus nuvežė iki susitikimo su Sakalu vietas.

Po susitikimo išsiskyrėme. Liepė man per ryšininką Petrą Gumauską-Pipirą perduoti taisyti batus. Kai juos pataisytus gavau, turėjau grįžti pas Dešinį, susitarėme, kad būsiu jų būryje: šis partizanų vadas man pasirodė drąsus ir sumanus.

1948 metų gegužės 22-oji didžiosios tremties diena. Į Sibirą ištremė tėvelį su mama, brolių Eugenijų ir sesutes Mildą bei Birutę. Birutei buvo šešeri. Mane suėmė Liudvinavo valsčiuje. Prisisčiau kaip ieškanti darbo darbininkė. Atvežė į stribyną, o iš ten – į Marijampolės saugumą. Čia ir prasidėjo mano kančios, sunkūs tardymai. Duotą pažadą neišduoti išpildžiau, nors po tardymų vos laikiausi ant kojų. Išvežė į kalėjimą. Kameroje buvo provokatorė. Mane tardė naktimis, o ją išsivedavo dieną. Parėjusi pradėdavo dejuoti, kaip ją kankino, pasakojo, kokius didelius darbus ji yra nuveikusi laisvėje. Supratau, kad taip ji nori iš manęs išgauti žinių. Buvau už ją stipresnė, tad pastūmiau ir žadėjau sumušti. Ji pribėgo prie durų ir pradėjo belstis. Po to pro-

vokatorė dingo, o mane dešimčiai parų pasodino į karcerį.

Kalėjimo kameroje buvo keturios lovos, gulėjome kiekvienoje po dvi. Ant betoninių grindų tarp lovų – dar keturios ar šešios. Pamačiau pažįstamų: bendraklasę Vizbaraitę, medicinos seserį Liutvinaite. Tik reikia pridurti, kad tarp prižiūrėtojų buvo ir padorių žmonių. Pamenu, kai vienas iš jų besidairydamas praverdavo kameros duris ir arčiausiai stovintys pakišdavo dubenėlį sriubos, prašydamas kuo greičiau išgerti. Kita prižiūrėtoja patardavo pasidaryti rožančių, o per kratą ji juos paimtų, palikdama pieštukus, adatas. Kai mane ruošė vežimui, ji apie tai pranešė dėdei ir perdavė, ką aš prašiau atnešti. Užtat buvo tokių, kurie mėgavosi mūsų kančiomis.

Rudenį išvežė į Vilnių. Mane nuteisė dešimt metų lagerio ir dar penkis tremties. Iš kalėjimo į stotį ginkluoti kareiviai lydėjo su šunimis. Tarp jų buvo ir kurso draugas, kuris Marijampolės mokytojų seminarijoje siūlė man draudžiamų knygų... Persiuntimo punkte buvo labai daug nuteistųjų. Nusivylusias drąsinau, kad nenusimintų, mes būtinai sugrįšime į laisvą Lietuvą... Gretimame barake laukė daug vyrų, tarp jų buvo ir kunigų. Kažkas pasakė, kad galime atlikti išpažintį ir gauti šv. Komuniją. Atlikę atgailą, gavome ženklą suklausti prie lango, o per kitą barako langą kunigas visiems davė išrišimą, priėmė dvasinę Komuniją. Tai palengvino tolimesnes mūsų, kaip kalinių, kančias.

Sudiev, Lietuva, mus išveža! Prie vagono suklypusi bučiauvau žemę, didelę saują jos išipyčiau į kišenę ir nusivežiau į Sibiro lagerius...“

(Bus daugiau)

Spaudai parengė
Stanislovas
ABROMAVIČIUS

Kauno „Aušros“ gimnazijai – 100 metų

Neseniai Lietuva minėjo pirmosios lietuviškos gimnazijos įkūrimo Vilniuje šimto metų sukaktį. Tais pačiais – 1915 metais, po mėnesio, būsimo Vasario 16-osios Akto signataro spaustuvininko Saliarno Banaičio pastangomis, savo darbą pradėjo pirmoji lietuviška Kauno gimnazija. Jos direktoriumi tapo kunigas, teologijos mokslų daktaras Klemensas Šova, dažniausiai įvardijamas kaip Klemensas Šovys, sąmoningas lietuvių tautinio judėjimo dalyvis. Be daugybės visuomeninių darbų, jis gimnazijoje dar dėstė tikybą ir vokiečių kalbą, vėliau aktyviai dalyvavo Lietuvos kariuomenės veikloje – 1939 metais jam buvo suteiktas ginkluotųjų pajėgų prelado titulas, vokiečių okupacijos metais buvo vienas iš didelio pulko dvasininkų, gelbėjusių žydų tautybės žmones. Antrasis gimnazijos direktorius buvo Pranas Dovydaitis, žinomas kaip Ateitininkijos ideologas, Vasario 16-osios Akto signataras, profesorius, daugybės kultūros, religijos, filosofijos mokslo darbų autorius ir redaktorius, sovietinės okupacinės valdžios suimtas ir 1942 metais Severouralsko lageryje sušaudytas. Septynerius metus – nuo 1923 iki 1930 metų – gimnazijai vadovavo taip pat Vasario 16-osios Akto signataras profesorius Mykolas Biržiška. Ir vėliau keitėsi direktoriai, bet gimnazijos kryptis iki sovietinės okupacijos išliko ta pati – išsilavinusio lietuvių auginimas, tautinio sąmoningumo brandinimas. Dabartinė gimnazijos direktorė Nerija Baltrėnienė yra aštuoniolika šios mokymo įstaigos vadovė.

Pavadinimas neįtikio okupantams

1923 metais, minint dr. Jono Basanavičiaus redaguoto laikraščio „Aušra“ 40 metų sukaktį, gimnazijai buvo suteiktas įpareigojantis „Aušros“ vardas. Gimnazijos mokiniai aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, kūrė ir savo mokyklos tradicijas, kurias ne retai perimdavo ir kitos mokyklos. Pavyzdžiui, 1919 metais ši gimnazija, tapusi valstybine, pirmoji įvedė uniformas. Aušrokai pirmieji 1926 metais, likus 100 dienų iki mokslo metų pabaigos, pasikvietę garbingų svečių, surengė šimtadienio vakarėlį. Gimnazijos mokiniai garsėjo ir sportiniais pasiekimais, ypač krepšinio komanda. Gimnazijos leistuose įvairiuose periodiniuose laikraščeliuose mokiniai reiškė savo kūrybines mintis.

Šios gimnazijos suole pir-

mosios literatūrinės patirties sėmėsi rašytojas, aktorius ir režisierius, vienas pirmųjų lietuvių modernistinės dramos kūrėjų Antanas Škėma. Čia pasirodė bene pirmieji Jono Aisčio ir Antano Miškinio eilėraščių posmai. Okupavus Lietuvą, Jonas Aistis atsidūrė JAV, kur rengė okupuotos Lietuvos periodikos ir knygų apžvalgas, dirbo Kongreso bibliotekoje, o Antanas Miškinis, įsitraukęs į Lietuvos Laisvės kovotojų sąjungos veiklą, patyrė sovietinio GULAGo baisybes.

Okupantas ištrynė ir turėtą gimnazijos pavadinimą, pakeisdamas jį savos ideologijos ženklui. Paskirti sovietinės valdžios partokratai stengėsi užgniaužti bet koki ryškesnės tautinės minties pasireiškimą, stengėsi didinti pionierių ir komjaunuolių mokykloje skaičių, nesidrovėdami taikyti įvairias spaudimo priemones ne tik mokiniams, bet ir klasių auklėtojams, tėvams. Šlubuojančiam „komsorgui“ Kavaliauskui kartais pavykdavo užverbuoti vieną kitą vyresnioką, kad šis jėga atitemptų žemesnių klasių mokinį į pirmame aukšte įrengtą vadinamą „raudonąjį kampelį“ agitaciniam pokalbiui stoti į sovietų primestas komunistines organizacijas. Taip bandė „suagituoti“ ir mane stoti į pionierių: po pamokų leidžiantis laiptais žemyn link centrinio išėjimo, du mokiniai stvėrė mane už rankų bandydami nusitempti pas minėtą „komsorgą“, bet man pavyko išsisukti – tik liko tokios „agitacijos“ žymė – suplėšytas drabužis... Už suplėšytą drabužį maniau nuo tėvų gausiu barti, tačiau paaiškinus kas nutiko, tėvai tik pagyrė už mano pasipriešinimą „komsorgo“ užmačioms.

Patriotinės nuotaikos

„Aušros“ gimnazijos gėlmėje visada ruseno patriotinės nuotaikos. Ryškesne aukos liepsna jos sušvisdavo įvairiais gyvavimo laikotarpiais. Ryškiomis raidėmis gimnazijos istorijos puslapiuose švyti jos buvusių mokinių Vinco Dovydaičio, žuvusio 1919 metų spalį Vilniaus fronte, Algirdo Jasaičio, žuvusio 1923 metais Klaipėdos sukilime, ir žuvusio šaulio Stasio Staniulio pavardės. Daugelis su šia gimnazija susijusių žmonių dalyvavo ir 1941 metų Birželio sukilime prieš sovietinį okupantą. Tai jau minėtas rašytojas Antanas Škėma, daug kam žinomas maratono bėgikas, buvęs ir mano kūno kultūros mokytojas Alfonsas Vietrinis ir kt. Gimnazijoje mokėsi ir legendinis partizaninio karo dalyvis Juozas Lukša bei jo broliai

Jurgis ir Antanas – tos pačios partizaninės kovos dalyviai.

Vėliau čia reikėsi ir ne-ginkluota rezistencinė veikla. Mūsų įkurtoje pagrindinėje antisovietinėje jaunimo organizacijoje aktyviai dalyvavo gimnazijos administracijos sekretorė Pranutė Bajarūnaitė. Šaunus gimnazijos auklėtinis Augustinas Laurynaitis, panašiai kaip kunigas Bronius Laurinavičius ar poetas Mindaugas Tomonis, žuvo po važiuojančio transporto ratais. Čekistai, norėdami užtušuoti savo veiksmus, paskleidė ir per savo sėbrus platino įvairius gandus apie Augustino Laurynaitčio žūtis priežastį. 1955 metais per nelaimingą atsitikimą žuvus Adomo Mickevičiaus vidurinės mokyklos mokiniai, Kauno arkikatedros bazilikos choro dalyvi ir veikliai adorotojai Daliai Puidokaitei, panikuojant miesto partokratams, aušrokai aktyviai dalyvavo ir jos iškilmingoje su bažnytinėmis vėliavomis ir religinėmis apeigomis vykusioje laidotuvių procesijoje, nusidriekusioje per miesto centrinę gatvę.

Didelės paskatos domėtis Lietuvos istorija turėjo tuometinio mokyklos inspektoriaus, istorijos mokytojo Bulotos pamokos, jo drąsus, o kartais diplomatiškai išstartas pedagoginis žodis. Mokytojas net rekomenduodavo namuose pasiskaityti Adolfo Šapokos „Lietuvos istoriją“ perspėdamas, kad jos nesineštume į mokyklą. Mokytojas Bulota labai nemėgdavo tinginių ir triukšmadarių. Tokiems iš jo išsprūsdavo žodžiai: „Kai tėkšiu į sieną, tai motina su šaukštu tris dienas gramdys...“ Tačiau jis nieko netėkšdavo – visį jautėme jo geranoriškumą. Geru žodžiu prisimintinos gamtos mokslų mokytojos Vyšniauskaitė ir Strazdienė, lietuvių kalbą ir literatūrą dėščiusios mokytojos Dragūnaitė, Vaitkevičiūtė ir Rūkaitė, prisimintinas ir geografiškas dėstęs mokytojas Pikišlingis, ir matematikos mokytojas Grinius, už geraširdiškumą pramintas Tėtušiu. Fizikos mokytojas Karlonas buvo didelis futbolo mėgėjas. Kai žaidė mūsų „Inkar“ komanda su tuometinio Leningrado „Zenitu“, mūsų klasės mokinių būrys su pačiu mokytoju į stadioną pateko nelegaliai per šokę raitosios tuometinės milicijos saugomą tvorą. Prisiminti verta ir tai, kad mokyklos administracija, be abejo, žinojusi mano neslepimą tikėjimo nuostatą ir tarnystę prie altoriaus, parašė gerą charakteristiką su rekomendacija studijuoti lituanistikos mokslus

Vilniaus universitete. Už tai labiausiai esu dėkingas klasės auklėtojai Rūkaitei.

Gražintas „Aušros“ vardas

Baigiau mokyklą 1955 metais su paskutine berniukų laida. 1954 metais mokykla tapo mišri, ji buvo „sujungta“ su antra mergaičių vidurine mokykla.

1988 metais mokyklą išীবavo Sąjūdžio banga – joje pradėjo veikti šio visuomeninio judėjimo rėmimo grupė. Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse – 1989 metais mokyklai gražintas garbingas „Aušros“ vardas, o 1998 metais mokyklai vėl suteiktas gimnazijos statusas.

Įvairių žanrų garsūs menininkai: Vytautas Kasiulis, V. Valius, R. Antinis, V. Stauskas, J. Mačiūnas, R. Verba, V. Žalakevičius, L. Zelčius, G. Padegimas, jaunystėje buvęs ministrantų Mokinių bažnyčioje, kompozitorius M. Tamošiūnas, K. Kaveckas, R. Geniušas, mokslo darbuotojai A. Butkus, Limas Kupčinskas, LR Seimo narys Rytas Kupčinskas, krepšininkas Stepas Butautas ir daugelis kitų – jie visi „Aušros“ gimnazijos auklėtiniai. Mano klasiokas, jaunystės laikų draugas Algimantas Cimbolaitis taip pat garsėjo savo literatūriniais sugebėjimais, išleido keletą poezijos knygų. Buvusiam gimnazijos kapeliui prelatui Stanislovui Jokūbauskui už žydų vaikų gelbėjimą suteiktas Pasaulio teisuolio vardas. Gimnaziją baigė ir trys Kovo 11-osios Akto signatarai. Tarp jų – buvęs Lietuvos Sąjūdžio vedlys, Atkuriamojo Seimo Pirmininkas profesorius Vytautas Landsbergis.

Kauno „Aušros“ gimnazija šiemet šventė veiklos 100 metų jubiliejų. Šventė prasidėjo šv. Mišiomis Kauno arkikatedroje bazilikoje, kur buvo prisiminti visų kartų gimnazijos mokytojai ir mokiniai. Iš Katedros didžiulė aušrokų ir jų artimųjų eisena, stabtelėjusi prie pasipuošusios gimnazijos, nužygiavo Laisvės alėja Vytau-

to Didžiojo karo muziejaus sodelio link. Čia jautrias kalbas pasakė gimnazijos direktorės pavaduotoja ir buvęs aušrokas profesorius Vytautas Landsbergis. Pagerbus žuvusius už Lietuvos laisvę, padėjome gėlių prie Nežinomo kareivio kabo ir prie „Laisvės“ paminklo. Tolimesnis jubiliejaus renginys „Aušros“ spindulių apšviesti“ vyko VDU didžiojoje salėje. Šventinį susirinkimą sveikinimo žodžiu pradėjo gimnazijos direktorė Nerija Baltrėnienė. Išsamiai nušvietusi gimnazijos nueito kelio istoriją bei pabrėžusi jos galias lietuviškumo tradicijas, garbingiems svečiams ji įteikė Gimnazijos 100-čio medalius. Gausiam būriui gimnazijos mokytojų buvo įteikti Švietimo ir mokslo ministerijos, miesto savivaldybės bei Švietimo ir ugdymo skyriaus padėkos raštai. Savo prisiminimais iš gimnazistinių laikų pasidalijo pirmasis atkurto Nepriklausomos Lietuvos vadovas profesorius Vytautas Landsbergis, Prezidentas Valdas Adamkus ir kiti. Sveikinimo žodį tarė Kauno meras Visvaldas Matijošaitis. Meninę programą atliko gimnazijos mokiniai. Malonų siurprizą padarė profesorius Vytautas Landsbergis, fortėpionu paskambinęs keletą M. K. Čiurlionio etudų.

Tolimesnis prisiminimų bei pabendravimo vakaras vyko pačioje gimnazijoje. Prasmingai praėjo diena. Labai įsimintini liko Prezidento Valdo Adamkaus pasakyti žodžiai: „Ši mokykla man davė ne tik matematikos, istorijos ar geografijos žinių, čia aš gavau vertingus gyvenimo pagrindus: žmogiškumą, patriotizmą, tautinį orumą...“

Palinkėsime gimnazijai, jos vadovybei, mokytojams bei mokiniams visada siekti šių ne-kintamų dvasinių vertybių, prisikėlusios Tėvynės aušros spindulių, savo tautinių šaknų geresnio pažinimo ir stiprinimo.

Zigmas TAMAKAUSKAS,
LPKTS tarybos narys

Partizanų ryšininkė Monika Šverebienė

1929–2015

Iš jaunystės buvo žingeidi, gerai mokėsi, tik karas sutrukdė tęsti studijas.

Jaunutė mergaitė, bėgusi per audringą pokario laikotarpį, nešusi gėrį visiems aplinkiniams kaimo žmonėms Šačių apylinkėje, ypač Derkinčių kaime. Ją supo būrys panašaus likimo vyrų ir merginų. Pokaris buvo sudėtingas ir skausmingas, nusinešęs daugybę aplinkinių žmonių gyvybių. Nors Monika visada jautė valdžios

priespaudą, nesiskaitymą su gyventojais, sudėtingą pokario tarpinį, bet visada mylėjo žmones, savo kalbą, tėvų ir protėvių gimtinę, praeities istoriją.

Ji gyveno pas svetimus žmones, be tėvų, nes savo gimtineje su tėvais buvo įrašyta į tremiamųjų sąrašus. Visai šeimai teko slapstytis.

Kartą pokariu jai buvo siūlomas gardesnės duonos karnis – valdiškas darbas. Bet ji nedvejodama drąsiai atrėžė: „Okupantams netarnausiu, myliu savo Tėvynę.“ Ir nuoširdžiai tikėjo, kad okupantų valdžia laikina, anksčiau ar vėliau

Lietuva bus laisva.

Pažinojo daugybę bičiulių, kaimo vyrų ir merginų, kurie atsisakė tarnauti okupantų kariuomenėje ir valstybinėse įstaigose, Monika taip pat pasirinko sudėtingą išsivadavimo kelią – tapo partizanų ryšininke. Buvo partizanų ausys ir akys. Nors gerai suprato, kad pasirinko – gyvybei pavojingą kelią, bet Laisvė jai buvo brangesnė už gyvybę.

Palaidota Kretingos kapinėse. Užjaučiame sūnų Vacį su šeima, vaikaičius, provaikaičius ir artimuosius.

Stasys EREMINAS

Kaune pagerbtas Nepriklausomos Lietuvos kūrėjas Stasys Šilingas

Stasio Šilingo 130-ųjų gimimo metinių minėjimas Kaune prasidėjo prie namo Daugirdo g. 4 įrengtos paminklinės atminimo lentos.

Pagarbos ir dėkingumo žodžius šiam iškiliam Lietuvos žmogui sakė LR Seimo nariai: Arvydas Vidžiūnas, Arimantas Dumčius, Rytas Kupčinskas. Padėką už senelio atminimo įamžinimą, už renginio organizavimą išreiškė Saulius Augustinas Kubilius – Vatikano radijo lietuvių skyriaus vyriausiasis redaktorius.

Baltų gėlių žiedai, žvakelių liepsnos prie namo, kuriame 1919–1941 metais gyveno Valstybės Tarybos pirmininkas, Seimo narys, Teisingumo ministras, Sibiro kankinys Stasys Šilingas priminė kauniečiams ir miesto svečiams apie šią garbingą asmenybę.

Minėjimo renginyje Daugirdo viešbučio konferencijų salėje gausus svečių būrys iš

Vilniaus, Panevėžio, Kauno klausėsi S.Šilingo vaikaičių Sauliaus Augustino Kubiliaus (Vatikanas), Lino Stasio Kubiliaus (Australija) pasisakymų. Renginyje kalbėjo prof. Arimantas Dumčius Lietuvai pagražinti draugijos Kauno skyriaus pirmininkas, J. Tumo-Vaižganto memorialinio buto muziejaus vadovas Alfas Pakėnas, Valerijonas Senvaitis, Kauno zanavykų bendrijos pirmininkė Regina Motienė, Zanavykų bendrijos vicepirmininkas, vienas labiausiai prisidėjusių prie S.Šilingo atminimo įamžinimo Lietuvoje Albinas Vaičiūnas, XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė, LUMA prezidentė Dalia Poškienė.

Minėjimą pratęsė folkloro ansamblio „Kupolė“ (vadovė Daiva Bradauskienė) atliekamos tremtinių dainos.

Tragiškas Stasio Šilingo likimas simbolizuoja ir lietuvių tautos kelią. Jį – jau dokumen-

tiniuose šaltiniuose, unikaliuose laiškuose, pašto ženkluose ir vokuose dar priminė nacionalinė filatelijos paroda „Kaunas-2015“ Vytauto Didžiojo universitete, kurią aplankyti renginio organizatoriai pakvietė minėjimo dalyvius.

Parodos iniciatorius, VDU prof. Liudas Mažylis pristatė parodą. Ypatingo susidomėjimo sulaukė Juozo Urbono parodos stendai „Lietuvių tremties paštas“. Susipažinta ir su kitų 25 parodos rengėjų unikaliais eksponatais, bylojančiais apie Lietuvos pašto istoriją, atskirus teminius rinkinius.

Renginio vedėja Violeta Vioškieienė organizatorių vardu nuoširdžiai padėkojo Daugirdo viešbučio direktoriui Vytautui Gustui, parodos VDU organizatoriui prof. Liudui Mažyliui už paramą rengiant Stasio Šilingo minėjimą Kaune.

Dalia POŠKIENĖ

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Bronislava Dūdaitė-Jurkėnienė 1924–2015

Gimė Anykščių r. Sedeikių k. tarnautojų šeimoje. Mokytojavo Vadoklių valsč., Stebėkių pradinėje mokykloje. 1946 m. gavo paskyrimą į Pušaloto valsč. Stumbriškių pradžios mokyklą. Grįžusi namo pasiimti mamos, pateko į pasalą ir buvo suimta. Ją tardė Kupiškio KGB, kalinta Panevėžio kalėjime. Karinio tribunolo nuteista 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Krasnojarsko kr., Kemerovo sr. Jajosoties, vėliau – Karagandos lageriuose, prie Dolinkos. 1955 m. išvežta į tremtį – Čiurubai Niūros šachtininkų gyv. Ten susipažino su V. Jurkėnu ir ištekėjo. Į Lietuvą grįžo 1956 m. Gyveno Prienuose.

LPKS Kauno skyrius

Užjaučiame

Mirus 1948 m. Krasnojarsko kr. buvusiai tremtinei, LPKTS Rokiškio filialo narei Janinai Paukštienai (1927–2015), nuoširdžiai užjaučiame šeimos narius, gimines ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Mirus LPKTS Rokiškio filialo nariui Vincui Lukštaraupiui (1951–2015), gimusiam tremtyje Irkutsko sr., nuoširdžiai užjaučiame šeimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Skelbimai

Dėl paramos memorialinio paminklo statybai Kryžkalnyje

Kryžkalnyje kunigo, prelato Alfonso Svarinsko iniciatyva iš paaugotų lėšų pradėtas statyti memorialinis paminklas, skirtas tūkstančių žuvusių partizanų atminimui.

Memorialinio paminklo statybos finansavimu ir statyba rūpinasi Lietuvos laisvės kovos sąjūdis (LLKS). Šiuo metu statybai sukaupta ir panaudota 56 719,54 euro (195 841,23 lito). Darbų užbaigimui reikia dar apie 159 300 eurų (550 031 lito).

Maloniai prašome, pagal jūsų galimybes, finansiškai paremti memorialo statybą. Pinigus galite pervesti į LLKS (Sodų g. 3, LT-35009 Panevėžys, įmonės kodas 290770650) tikslinę sąskaitą Swedbank AB Nr. LT32 7300 0101 0944 8557. Pageidautina nurodyti, ar sutinkate, kad jūsų įmonė ar jūs asmeniškai, kaip memorialo statybos rėmėjai, būtumėte įamžinti memorialė.

Ačiū už jūsų gerumą.

Lietuvos laisvės kovos sąjūdis

Gruodžio 12 d. (šeštadienį) 11 val. Pakruojo kultūros centro mažojoje salėje (Vienybės aikštė 1, 2 aukšte) įvyks LPKTS Pakruojo filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas – konferencija. Atsineškite nario pažymėjimą, galėsite sumokėti nario mokestį, užsiprenumeruoti „Tremtinį“.

Kviečiame aktyviai dalyvauti.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2016 metams

Prenumerata priimama iki gruodžio 20 d. bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškinių, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,40, 3 mėn. – 7,19,

6 mėn. – 14,40, 12 mėn. – 28,79 Eur.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, www.lpkts.lt, el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com,

Redaktorė Jolita Navickienė.
Redakcija: Austėja Žostautaitė, Vesta Milerienė.
Maketavo Ignas Navickas
Įmonės kodas 3000 32645
Ats./sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365,
AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas
2 spaudos lankai
Tiražas 2170 egz.

Kaina
0,58 euro

„Tremtinį“ remia „Lietuvių fondas“

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Dvidešimt veiklos metų ir pasididžiavimo jais vakaras

Paskutinį šių metų lapkričio sekmadienį Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Vilniaus skyriaus nariai susirinko į Vilniaus įgulos karininkų ramovę, kur buvo minima skyriaus veiklos 20 metų sukaktis. Kad vėliau nereikėtų kartoti skaičių ir datų, taip būdingų panašioms renginiams, trumpu ekskursu į istoriją.

1988 metais buvę sovietinių lagerių politiniai kaliniai ir Sibiro tremtiniai susibūrė į „Tremtinio“ klubą, kurį 1990 metais pervadino Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. Ji tuo metu vienijo apie 76 tūkstančius žmonių ir turėjo 58 skyrius visoje Lietuvoje. 1994 metais LPKTS tapo politine organizacija, dalyvavo rinkimuose į Seimą, miestų ir rajonų savivaldybių tarybas. Nuo 2004 metų veikia kaip visuomeninė organizacija, skaičiuojanti apie 40 tūkstančių narių ir turinti 53 filialus. Pirmasis LPKTS vadovas buvo Balys Gajauskas, po jo ilgus metus sąjungai vadovavo Povilas Jakučionis ir Antanas Lukša. 2014 metais pirmininku išrinktas Gvidas Rutkauskas.

Kaip buvo pastebėta vieno iš kalbėtojų – dvidešimt metų yra graži sukaktis: skaičius dar vis labai jaunatviškas, bet kartu ir pakankamai brandus nuveiktų darbų prasme. Tiesą sakant, jaunatviškai atrodė ir visi susirinkusieji, nes niekas taip nejaunina žmogaus, kaip vidinė energija ir nuoširdi šypsena: savybės, išskiriančios šiuos žmones iš tautiečių daugumos... Gražūs ir pasitempę, jie dalinosi savo nuveiktais darbais. Tad sugiedojus „Tautinę giesmę“ ir tylos minute pagerbus per pastarus metus amžino poilsio išėjusius savo draugus ir visus, atgulusius tremties žemėje, pereita prie trumpų, bet iškalbingų LPKTS Vilniaus skyriaus vadovo Petro Musteikio, Vilniaus skyriaus tarybos pirmininko Petro Gvazdausko parengtų organizacijos istorijos ir veiklos pristatymų bei išpūdingos LPKTS pirmininko pavaduotojo Edvardo Strončiko parengtos vaizdinės ataskaitos, renginyje viešėjusio Vilniaus miesto mero pavaduotojo Valdo Benkunsko žodžiais, parodžiusios, kokia turi būti bet kurios veiklos ataskaita.

Kalbėjusieji džiaugėsi, kad per tuos dvidešimt metų nemažas skaičius narių buvo įvertinti apdovanojimais už nuopelnus Lietuvai, dalyvavo politinėje veikloje ir įvairiose pilietinėse akcijose, kurių viena – pilietinio nepaklusnumo akcija „KGB archyvas – į švarias rankas“, trukusi beveik trejus metus, yra oficialiai pripažinta kaip ilgiausiai trukusi (ne tik Lietuvoje) tokio pobūdžio akcija. Joje dalyvavo daugiau nei 12 tūkstančių žmonių.

LPKTS tarybos pirmininko Petro Musteikio žodžiais, šiuo metu LPKTS Vilniaus skyrius jungia 190 narių, tarp kurių yra mokslų daktarų, menininkų, dainininkų, o ir kitiems būdingas platus interesų laukas: dalyvauja įvairiuose mokymuose (kompiuterinio raštin-

gumo, Trečiojo amžiaus universitete), Seimo ir Savivaldybės rinkimuose, parašė ir išleido per 20 knygų, rūpinasi istorinės atminties ir jaunimo patriotinio ugdymo programų rengimu ir t.t., dalyvauja įvairiuose LPKTS rengiamuose saskrydžiuose ir kitose veiklose.

Vėliau kalbėjusieji renginio svečiai: Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narys Arvydas Anušauskas, jau minėtasis mero pavaduotojas Valdas Benkuskas, projekto „Misija Sibiras“ atstovas, Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo signataras Saulius Pečeliūnas, Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) šešėlinis finansų ministras Mykolas Majauskas ir kiti, – pasveikino organizaciją ir atskirus jos narius (Aldoną Jagelienę, Alfonsą Paužą, Petrą Musteikį, Povilą Jakučionį, Edvardą Strončiką, Gediminą Uogintą ir daug kitų) už aktyvų dalyvavimą tiek saugant tautos atmintį bei ją skleidžiant, tiek organizacinę veiklą. Svečiai it susitarę pabrėžė, kad vienas svarbiausių organizacijos uždavinių turėtų išlikti istorinės atminties perdavimas vaikams ir jaunimui.

Šventinė sveikinimų rutina bent du kartus buvo neplanuotai pajvairinta, kai kraštovaizdžio architektė, žymaus Vilniaus krašto politikos ir visuomenės veikėja, Vilniaus burmistro, Konstantino Stašio vaikaitė išeidavo su savo dovana organizacijai – albumais, skirtais Konstantinui Stašui atminti, kuriuos parengė ir išleido pati, ir kai uždainavo folkloro ansamblis „Vilnelė“.

Išdalijus likusius apdovanojimus už nuopelnus Lietuvai (kuriuos gavo Balys Gajauskas, Gediminas Uogintas, Danutė Melanija Dulkytė, Marytė Jaroščiuik, Albinas Kentra, Jonas Milečius, Saulius Pečeliūnas, Radvilė Morčūnaitė-Mikulėnienė, Judita Leitaitė, Juozas Stanėnas ir kiti), buvo paskelbta antroji – šurmulingoji – minėjimo dalis. Kėdes ir sceną pakeitė ilgi vaišių stalai, bendravimas, skambant ansamblio „Vilnelė“ atliekamoms lietuvių liaudies dainoms, ir šokiai, kuriems nereikėjo jokių atskirų raginimų. Šios mūsų tautiečių grupės – parakinės, matyt, visada buvo ir bus priklimštos gero, kokybiško parako. Ir tai teikia vilties... Tai veikia įkvepiančiai kiekvieną, kuris drįsta dejuoti po mažesnių išbandymų. Ir, matyt, teisingai buvo gerbiamas Balys Gajauskas, savo sveikinimo žodį paveręs imperatyvu: „Reikia dirbti dar daugiau. Nebijant rizikuoti“.

Neabejoju, kad taip ir bus.

Laima ARNATKEVIČIŪTĖ

Visada būkim tikrais lietuviais

(atkelta iš 1 psl.)

Apie tai, kaip Jono Basanavičiaus vardas įpareigoja auginti ir augti kalbėjo signataro vardo gimnazijos direktorius Antanas Račkelis. Jis pasakojo, kaip signataro asmenybė, darbai ir „Aušros“ idėjos įkvepia jų pedagoginę bendruomenę puoselėti tautinę savimonę, išpareigoti ateičiai. Sėkmingas gimnazistų dalyvavimas varžybose, konkursuose garbinant Lietuvos ir gimnazijos vardą, įvairių gražių, tradicinių renginių, susijusių su J. Basanavičiaus vardu, organizavimas – tai moksleivių kasdienybė, kur jie jaučia didelę pagarbą tokio vardo mokyklai. „Šalyje netylant diskusijoms, kaip pagerbti Valstybės šimtmetį, mūsų mokinių širdyse paminklas stotomas kasdien! Visada būkim tikrais lietuviais. Tapkime 21 amžiaus aušrininkais,“ – kvietė gimnazijos direktorius A. Račkelis.

Pagrindinius asmenybės bruožus atskleidė mokslų dr. Martynas Ubaratas, KTU Studentų departamento direktorius, pranešimu „Dr. Jonas Basanavičius tarp politikos ir vertybių“. Anot istorikų, yra trys pagrindiniai signataro bruožai – tai prigimtinis ir nepajudinamas lietuviškumas, asmeninės laimės aukojimas vardan Lietuvos ir neišsenkamas darbštumas. O politiku tapo dar tada, kai krašte nebuvo nė vienos lietuviškos politinės organizacijos. 1905 metų įvykiai Rusijoje paskatino aktyvesnei politinei veiklai Lietuvoje. Tam jis jau turėjo pakankamai patirties. J. Basanavičius, apsigyvenęs Vilniuje, tuojuo įsitraukė į audringą tų laikų politinį ir kultūrinį gyvenimą.

Iš visos intensyvios J. Basanavičiaus veiklos dažniausiai prisimenami du jo nuopelnai – Didžiojo Vilniaus Seimo organizavimas 1905 metais ir Lietuvių mokslo draugijos, iš kurios vėliau išaugo Lietuvos mokslų akademija, įsteigimas 1907 metais.

Tačiau ne viskas taip lengvai klojosi dr. J. Basanavičiui. Lietuvoje jis susidūrė su didžiuliu oponentų pasipriešinimu. Jis dalyvavo net trejuose Rusijos Dūmos rinkimuose atstovauti lietuviams Dūmoje, bet vis nesėkmingai. Politiniai oponentai tiesiog tyčiojosi iš J. Basanavičiaus, ypač socialdemokratų tautos patriarchą vadindami seniu, svajotoju. Apkalbos ir šmeižtas lydėjo ir rinkimuose į IV Rusijos Dūmą. „Viltis“ rašė, kad J. Basanavičius geriausiai tinka būti lietuvių atstovu, nes yra vienybės garantas. Deja, jis negavo mandato, bet nenusigrėžė nuo tautiečių, o vis tiek darbavosi jų labui.

Nebijodamas svajoti, drąsiai formuluavo tikslus, nesivėlė į politines rietenas. „Nesėkmės jo nesustabdė, nepalaužė valios ir pasitikėjimo. Jis turėjo aiškų tikslą – vardan Lietuvos. Tie trys pagrindiniai jo asmenybės bruožai ir atvedė ten, kur dabar esam,“ – pabrėžė dr. M. Ubaratas.

Apie J. Basanavičiaus idėjų svarbą šiandien kalbėjo VDU istorijos doktorantas Simonas Jazavita: „Jis ir jo ben-

draminčiai įpareigoja mus būti aktyviais veikėjais istorijos arenoje, nes dabar mūsų daromi pasirinkimai veiks gyvenimą tų, kurie galbūt susirinks į konferenciją po gero šimtmečio ir tikėkimės kritiškai ir sąžiningai aptars mūsų dienų Lietuvos būklę... Žmonės dažnai imasi darbo, kuris nėra naudingas, bet yra reikalingas. Juk ir „Aušra“ leisti nebuvo nei pelninga, nei naudinga. Tačiau žingsnis po žingsnio tam tikras pasiaukojimas ir davė rezultatų.“

Pagal specialybę J. Basanavičius buvo gydytojas, jis nebuvo geras oratorius, bet jis sugebėjo laisvu nuo tiesioginio darbo metu kurti koncepcijas, rinkti žmones į komandą, vienyti bendrai veiklai. Šiuo metu Lietuva vis dar tautinė valstybė. Politologas Vytautas Sinica yra pasakęs, kad mes vis dar gyvename J. Basanavičiaus Lietuvoje. Kovo 11-ąją valstybė nebuvo sukurta, o tik atkurta Vasario 16-osios Lietuvos valstybė.

Dėl dr. J. Basanavičiaus atminimo įamžinimo S. Jazavita sakė: „Dabartinė Lietuva vienam iš savo Tėvų nesugeba pastatyti paminklo. Ar spėsime iki 2018-ųjų metų tai padaryti?.. Ir ši konferencija prisideda prie šio Herojaus atminimo išsaugojimo“.

Paskelbus Valstybės nepriklausomybę reikia ją ir apginti. Kokioje sudėtingoje situacijoje buvo to meto Lietuvos kariuomenė, apie jos kūrimąsi, karininkų išradingumą ir kaip sunku buvo išsaugoti Vasario 16-osios Nepriklausomybės paskelbimo Aktą, kalbėjo Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriaus pavaduotojas Arvydas Počiūnas: „Kariuomenė kūrėsi palaipsniui, karininkai rusai. Nebuvo net lietuviškų komandų. Į „Sveiki, vyrai!“ kariai atsakydavo: „Krutam po truputį!“ Šalmų nebuvo, tik žemaičiai juos turėjo. Savanorių paliudijimu, pirmoji kariuomenės daina buvo „Išėjo tėvelis į mišką“. Ar įsivaizduojate, kokie sunkūs buvo Lietuvos kariuomenės pirmieji žingsniai?..“

Dėkojame Kauno įgulos karininkų ramovės viršininkui mjr. Donatui Mazurkevičiui, kad sklandžiai vyko konferencijos darbas ir kad visada atviros gražiosios ramovės durys prasmingiems patriotiškumą ir tautiškumą skatinantiems renginiams.

Į kitą susitikimą – su 1918 metų signataru Pranu Dovydaičiu (gimusi 1886 metų gruodžio 2 dieną) ir 1949 metų signataru Leonardu Grigoniū-Užpaliu (gimusi 1905 metų gruodžio 14 dieną) kviečiame **gruodžio 14 dieną, pirmadienį, 15 val.** į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salę.

Audronė KAMINSKIENĖ